

Гордана ЋЕТКОВИЋ

ТРАДИЦИОНАЛНА МУЗИКА МИГРАНАТА СА СЕЛА У ГРАДСКОЈ СРЕДИНИ

Доба у којем живимо карактеришу миграције сеоског становништва у грдове. Код нас се овакав тип миграционих кретања нарочито повећао након II свјетског рата, у периоду индустријализације, и још увијек траје. Као главни град Републике Црне Горе, Подгорица представља гравитациони центар миграција. На основу теренских истраживања дошло се до закључка да досељенике од домаћег, градског становништва, не разликује ни национална, ни религијска припадност, што је случај са већином свјетских метропола, већ само њихово сеоско поријекло. Познато је да градска и сеоска културна средина код нас егзистирају као два потпуно различита ентитета, усљед чега су и традиционални сеоски музички облици битно различити од традиционалних градских музичких облика, а немају додирних тачака ни са западно-европском умјетничком музиком, нити са популарном музиком, које су, такође, дио музичке културе градског становништва.

Процес мијењања музичке праксе досељеног сеоског становништва могуће је посматрати само у контексту општих социо-културних промјена, насталих промјеном мјеста боравка, цјелокупног начина живљења, рада. Јер, ако културу схватимо као научени начин живљења, вјеровања, вредновања и понашања, као процес прилагођавања условима друштвене средине, онда је разумљиво да промјена социо-културног и физичког окружења условљавају и интензивне културне промјене код досељеног становништва. Ове промјене не морају увијек бити радикалне и не захватају све сегменте културе истом брзином и интензитетом. У овом раду пажњу сам усмјери-

ла на промјене које се дешавају у области музички културе досељеног сеоског становништва.

Традиционална сеоска музичка пракса у градској средини, чији је естетски и вриједносни систем битно различит од сеоског, не може остати ниезмијењена. Сеоска средина културно је хомогена, а музика је нераздвојни дио свакодневног живота. Музика прати разне обичаје и вјерске обреде, заједничка окупљања и различите видове рада. Већи дио традиционалне музичке праксе заснива се на вокалним облицима групног музицирања, у чијој изведби до изражаја долази колективизам, сарадња и издржљивост, дакле оно што се од извођача захтијева у свакодневном животу.

Ново окружење не дјелује стимулативно на очување овакве музичке традиције. На процес промјене начина музичког изражавања миграната са села утичу објективни фактори тј. фактори окружења и субјективни тј. психолошки фактори.

Недостатак времена за музицирање и адекватног простора, извођачког састава и изворне функције сеоских музичких облика, прозилази из природе градске средине. На тај начин, сеоски музички облаци, због своје гласности, која је једна од њихових основних карактеристика, нису прилагодљиви малим, затвореним просторима, какви су станови или куће у граду. Већи дио сеоских репертоара намијењен је извођењу на отвореном простору, а окупљање и пјевање на градским улицама, трговима или парковима, искључено је, јер одступа од уобичајених градских норми понашања.

Вјечни недостатак времена и убрзани темпо живота одликује градско становништво, чији нови начин привређивања онемогућава рад уз пјесму, те је, тако, тешко пронаћи вријеме за музицирање.

Проблем одржавања традиционалне сеоске музичке праксе у граду представља и недостатак одговарајућег извођачког састава тј. познаваоца исте локалне традиције. Како сами извођачи имају врло високе и јасно одређене критерије према којима добра групна интерпретација подразумијева усаглашавање боје, висине и јачине гласова, што се постиже дугогодишњом заједничком интерпретацијом одређене групе извођача, то се они тешко одлучују на компромис у погледу квалитета интерпретације.

Поред тога, промјеном начина живота и рада, нестале су и одређене прилике у којима се на селу музицирало, услед чега се традиционални музички облици могу изводити само изван своје функције.

Градска средина дестимулативно дјелује на његовање традиције и због негативног и потцјењивачког става према свему што је сеоско. Стога је овакав однос код досељеника са села проузроковао доживљавање властитог културног наслеђа као вида својеврсне препреке на путу уклапања у нову средину. Услјед свих ових констатација, могуће је закључити да се традиционални начин музицирања не уклапа у градску средину. Ипак, његова егзистенција у њој, свједочи о новом значењу и новој функцији коју је овакав начин музицирања стекао током времена.

Мигранти са села напуштали су „родно тло“, средину којој су припадали, а у граду још нису у могућности да себи обезбиједи адекватно мјесто. Стога је њихова људска потреба за културном припадношћу незадовољена и она може бити ријешена двојак: потврђивањем сеоског културног идентитета или жељом за припадањем новој средини.

На тај начин се стварају сљедећи сегменти музичке праксе миграната са села тј., сегменти традиционалних музички облика и процеса њиховог прилагођавања условима урбане средине. То су: институционализовање облика његовања традиционалног музичког израза и стварање комерцијалних облика тзв. новокомпоноване народне музике.

У посљедњем случају, стидећи се свог сеоског поријекла, досељеници се приклањају тзв. „модерним“ струјама, усвајајући нови систем вриједности. Они се идентификују са припадницима доминантне културне групе, замјењујући традиционално богатство музичког израза шаблонизираним облицима комерцијалне музике, али не зато што им је она блиска, него зато што је широко прихваћена.

Посебан сегмент у музици досељеног сеоског, али и дијела градског становништва, чине институционализовани облици његовања традиционалног музичког израза, који се огледају кроз дјелатност КУД-ова и гусларских друштава. Ова друштва су прихватила градски систем вриједности, задржавши традиционалне форме музицирања. Градска средина је овдје наметнула промјене у циљевима и вриједностима: истакла је појединца (што је у супротности са традиционалном музичком праксом) и створила нове начине окупљања, на смотрема народног стваралаштва. Облици сеоске музичке праксе се у граду на изводе спонтано, већ се заказују пробе и припремају програми.

Једна од могућности музичког изражавања досељеног становништва је и његовање облика традиционалне сеоске музичке праксе. Међутим, преношењем у урбану средину ови облици губе своју примарну функцију. Нпр. извођење пастирских мелодија на фрули у затвореном простору, извођење обредних пјесама без извођења самог обреда, што у основи мијења њихову улогу и значај. Изведба служи другим циљевима, страним сеоској традицији и задовољава потпуно друге естетске и емоционалне потребе.

Ипак, изведба сеоских музичких облика у граду за досељено становништво може имати ново значење и може послужити потврђивању културног идентитета. Извођењем традиционалних облика досељеници стичу осјећај припадности традицији из које су потекли и осјећај повезаности са људима из истог краја. Стога, традиционалне музичке облике не можемо посматрати изоловано као одређене звучне феномене, него као својеврсне културне симболе.

Музика је у урбаној средини роба, она се купује и продајем, подлијеже тржишним законитостима. Она више није нераздвојни дио свакодневног живота, као што је била у сеоској средини. Музичарању је одузета спонтаност, а сама музичка пракса досељеника са села у великој мјери је осиромашена за активно учешће у интерпретацији, која је све чешће замијењена пасивним слушањем комерцијалних снимака популарне и новокомпоноване народне музике, али и снимака традиционалне сеоске музичке праксе, коју су досељеници (уколико их има) начинили у родном селу.

И, на крају, можемо закључити, да под утицајем доминантне културне групе у процесу акултурације, у музичку праксу досељеног сеоског становништва продиру не само музички облици, који су продукт потрошачког, урбаног друштва, него и његови вриједносни критерији.